Tartalom – 2017. tél [XII. évfolyam, 2. szám]

Tartalom – 2017. tél [XII. évfolyam, 2. szám]

Tiszaeszlár vizuális emlékezete

Az *Apertúra* 2017-es téli számának tanulmányai Tiszaeszlár vizuális emlékezetét elemzik. A magyar település emblematikus jelentésre tett szert 1883-ban, amikor az ott élő zsidó közösség tagjait vádolták meg egy eltűnt, majd később a Tiszából kifogott lány, Solymosi Eszter rituális meggyilkolásával. Jóllehet a tárgyalás a megvádoltak felmentésével végződött, de ennek a pernek a farvizén született meg a modern magyar szélsőjobboldal, amely számára Tiszaeszlár azóta is hivatkozási alap. A hivatalosan utolsó európai vérvádként jegyzett esemény szöveges dokumentációja és képi ábrázolása tömeges méreteket öltött, párhuzamosan a 19. és 20. századi reprodukciós technikák bővülésével, végül belépett a 21. századba is a digitális sokszorosítás révén. Az antiszemita képi ábrázolások hagyománya persze jóval régebbre nyúlik vissza, és részét képezi az *antropofágia* (emberevés) hosszú történetének. E történet során egyes emberi közösségek képzeletében megszületik az emberi társadalom alaptabuját megsértő Másik, aki saját fajtáját fogyasztja el, ekképp őt egy másik, embertelen fajtába lehet átsorolni, és ellene megfelelő intézkedéseket foganatosítani. Az említett kirekesztő képzelet a modernitásban technikai képekben tárgyiasul, és válik a kultúra részévé.

Az itt összegyűjtött tanulmányok ezt a folyamatot követik végig, és sorrendjük révén is megpróbáltuk a folyamat jellegét érzékeltetni. Kövér György tanulmányában a személyes emlékezetnek a kulturális emlékezetbe történő átalakulását követi nyomon, és ezzel kijelöli a válogatás egyik legfontosabb alapmotívumát. Kékesi Zoltán és Véri Dániel bőséges anyaggal alátámasztott és eredeti kutatási szempontokat bemutató tanulmányaikban az antiszemita képkultuszt és képi propagandát járják körbe a 19. század végétől a 20. század végéig. A rendszerváltás utáni szélsőjobboldali populáris ikonográfia előzményeit elsőroló munkájuk úttörő jelentőséggel bír. Tiszaeszlár Basak Ergun tanulmánya számára csak apropó, amennyiben a szerző elsősorban azt a célt tűzi ki maga elé, hogy a Másikról alkotott képi toposzokat, így a zsidók antiszemita ábrázolásait az orientalizmus kontextusában mutassa be. Michael Miller egy tiszaeszlári vérvádról szóló, közvetlenül a második világháború utáni osztrák filmnek és rendezőjének a történetét elemzi, az előbbit az utóbbi kiengesztelésére tett kísérleteként értelmezve. Ezzel a filmmel pedig a válogatás második részében az antiszemita propaganda teréből átlépünk az antiszemita propaganda kisajátításainak terébe. Az itt elemzett művek (filmek, fotók, rézkarcok, performanszok) arra tesznek kísérletet, hogy a Tiszaeszlár jelezte hagyományra kritikus módon reflektáljanak. Ebbe a sorba tartozik Major János életműve, amelyről Turai Hedvig

írt tanulmányt, Erdély Miklós *Verzió* című filmje, melyet a jelen szám szerkesztője és e sorok írója elemez, valamint Németh Hajnal munkái, melyeket Gadó Flóra állít a kortárs újrajátszás műfaját elemző szövegének középpontjába. A válogatást Gwen Jones tanulmánya zárja, ezzel visszatérünk az (immáron a digitális korszakban újraéledő) antiszemita propaganda elemzéséhez. Jones írása Walter Benjamin széles körben ismert, a technikai sokszorosításról szóló tanulmányának címét idézi. Benjamin számára a kultusz valami olyan, ami nem fér össze a technikai reprodukcióval, mert ez utóbbi, miközben demokratizálja a képhez való hozzájutást, ezzel párhuzamosan radikálisan szekularizálja is annak tárgyát. Most már látjuk, hogy ez az amúgy a német médiaelméletet erősen meghatározó, technológiai determinizmusra építő elgondolás nem állja meg a helyét. A rituális alapú technológiai antropofágiát, vagyis az eltárgyiasított Másik képeken keresztül történő fogyasztását önmagában a technológia nem képes megszüntetni. Az ellenállásnak aktívabb formákba kell szerveződnie, konkrét megszállásokat és kisajátításokat eszközölnie. Ha valami, akkor az jó hír, hogy már ennek is létezik hagyománya, ahogy arról ez az *Apertúra*-szám is tanúskodik.

A tematikus számot szerkesztette Müllner András.

Tartalom

Kövér György: Tiszaeszlár (biografikus) emlékezete

Véri Dániel: A tiszaeszlári vérvád: kép és propaganda

Kékesi Zoltán: Ébredő emlékezet. Egy antiszemita képkultusz története (1944/1964)

D. Başak Ergün: A sötétség (művészetének) mélyén, avagy a Másikra irányuló mohó tekintet eredete

Michael L. Miller: A vérvád mint rituális kiengesztelés? Tiszaeszlár filmen, a Soá után

Turai Hedvig: A zsidó férfi test árulása: Major János

Müllner András: Drakula beágyazva. A vérvád fantazmatikus képei Erdély Miklós Verzió című filmjében

Gadó Flóra: A *Verzió* verziója. Németh Hajnal: *Hamis vallomás* sorozatáról

Gwen Jones: Az antiszemita műalkotás a digitális reprodukálhatóság korában: magyar újrakiadások 1989 után

© Apertúra, 2017. tél | www.apertura.hu
webcím: https://www.apertura.hu/2017/tel/tartalom-2017-tel-xii-evfolyam-2-szam/